

В МІНСКУ пабывала дэлегацыя чэхаў і славакаў, былых удзельнікаў партызанскай барацьбы на Беларусі. Сярод іх быў і пісьменнік Караль Тамашчык. Пасля вайны ён напісаў кнігу «На добрым шляху», дзе паказаў жыццё і роздум славацкіх салдат, якіх гітлераўцы прымусілі заваёўваць ім «жыццёвыя прасторы» на Усходзе.

Пісьменнік раскажае, як пад уплывам савецкага ладу, якога фашысты не змаглі адолець, адбыўся працэс перараджэння салдат славацкай дывізіі ў змагароў з фашызмам. У кніжцы ён піша і аб «нейкім Ярмольчыку» з Хойнік. Караль Тамашчык — сведка крывавага спраў гэтага вырадка, які хаваецца зараз пад чужым імем у заходнегерманскім горадзе Цэле.

Друкуем урывкі з кнігі Карала Тамашчыка.

...Камандзір узвода прывёў нас да мясцовай школы, што стаяла на ўкраіне вёскі, блізка з лесам. Шыбы ў вокнах былі амаль усе выбіты, у праёме расчыненых дзвярэй звісала аж да зямлі старое павуцінне. На падлозе — тоўсты пласт пылу, ім пакрыты і школьныя парты.

Я здзьмухнуў пыл з парты: там, дзе стаяла чарніла, сляды разлітага чарніла, а ў сярэдзіне парты выпісаны імёны тых вучняў, якія за ёй сядзелі.

У кутку на ўзвышэнні ста-

іць трохногая дошка, гэтка ж самая, як і ў нашай школе.

Загад нам дадзены такі: выкінуць усё на двор, паклікаць жанчын, каб вымылі падлогу, знайсці ў вёсцы школу і зашкліць вокны. Мяне ўключылі ў лік тых, хто павінен здабыць школу. Але дзе ты яго здабудзеш? Крамы, дзе б можна было купіць школу, тут няма, а дзе знайсці такі шырокі ліст?

— Вечна ў цябе сумненні, — закрычаў на мяне камандзір узвода. — Ты што, не бачыш дамоў і акон? Увойдзеш у ха-

ту, або і так са двара, глядзячы як шкло пастаўлена ў раму.

Караль ТАМАШЧЫК:

і без лішніх слоў забярэш. Табе здабыць пяць лістоў!

...Падыйшло некалькі паліцаў. Даведаўшыся, што нам патрэбна школа, яны казалі, што завядуць нас у такое месца, дзе шкла многа і якраз такія вялікія шыбы, як у школе. Паліцаі былі вельмі рады, што наша рота застаецца на

станцыі — яны, не саромеючыся, прызнаваліся, што цяпер ім не трэба будзе начаваць у бульбе ці ў жыцце, калоцячыся ад страху перад партызанамі.

Адзін з паліцаў гаворыць мне, што па шкло мы пойдзем да клуба.

— А які гэта быў клуб? — звярнуўся я да яго з пытаннем, убачыўшы вялікі будынак, у якім толькі з аднаго боку было трое дзвярэй.

Я бачыў гэта

Ён не адказвае. Увайшлі ў памяшканне. Першы пакой светла пабелены, прасторны, відаць, вестыбюль — дзе-нідзе на сцяне вісіць напаяўзломленая вешалка. І другія пакоі такія ж прасторныя, а ў самым вялікім з іх на падлозе ляжаць параскіданыя і разбітыя крэслы.

— Кіназала, — азваўся пасля доўгага маўчання мой паводыр. Я ўжо хацеў бы і адвязацца ад яго, але ён усё трымаецца поруч.

— Бяршыце шкло, вы ж за ім прыйшлі?

— Мяне ўжо шкло цікавіць не так. Я хацеў бы ведаць, што гэта быў за клуб?

— Ну, які ж, рабочы.

— Гм... Рабочы. Значыць, рабочыя ў вас мелі клубы?

— А ў вас хіба няма? — У нас ёсць не толькі клубы, але і кафэ, і бары, але — для паноў. Там яны гуляюць у карты.

Ён нічога не адказаў, хоць, напэўна, зразумеў усё.

Мы перайшлі ў крыху меншы пакой. Паліцай гаворыць, што

Хлебпажарні ў вёсках

Нядаўна ў саўгасе «Багдануўскі» Іўеўскага раёна здадзена ў эксплуатацыю хлебпажарня, якая выпускае 8 тон хлебабулачных вырабаў у суткі. Працаўнікоў саўгаса «Чэрнілі» і калгаса імя Заслонова печаным хлебам забяспечвае Юрацішкаўская пжарня. Ёсць таксама пжарні ў Бакштах і Трабах.

А. ЛЕБЕДЗЬ.

Праз 30 год

Сцяпан Цімафеевіч Чаховіч вярнуўся ў родны Пінск з Аргенціны паўгода назад. Зараз ён працуе слесарам будаўнічага ўпраўлення.

— Мяне вельмі ўразілі змены, якія адбыліся ў Пінску за трыццаць год, — гаворыць Сцяпан Цімафеевіч. — Горад расце на вачах. Акружаюць мяне добрыя, шырыя людзі. Я вельмі ўдзячны Радзіме за ўсё, што яна зрабіла для мяне.

А. КВІР.

Першы юбілей

Сенніцкая музычная школа Мінскага раёна адзначыла свой дзесяцігадовы юбілей. Першы яе выпуск адбыўся ў 1958 годзе. Школу тады закончылі дзеці калгаснікаў мясцовай сельгасарцелі імя Гастэлы. Сем былых навучэнцаў цяпер ужо самі выкладаюць музыку.

Сёлета ў музычнай школе займаецца звыш 150 вучняў. Тут працуюць класы фартэпіяна, скрыпкі, баяна, акардэона, трыбуна, габоа.

В. АКУЛІЧ.

Сябар настаўнікаў

Чвэрць стагоддзя настаўнікаў Платон Патапавіч Жарскі, потым працаваў у рэдакцыі рэспубліканскай газеты «Звязда». Цяпер ён на пенсіі. Але Платон Патапавіч не пакідае любімую справу. Ён грамадскі інспектар раённага аддзела народнай асветы, дапамагае настаўнікам у рабоце, перадае маладым свой багаты вопыт.

На здымку: П. П. Жарскі.

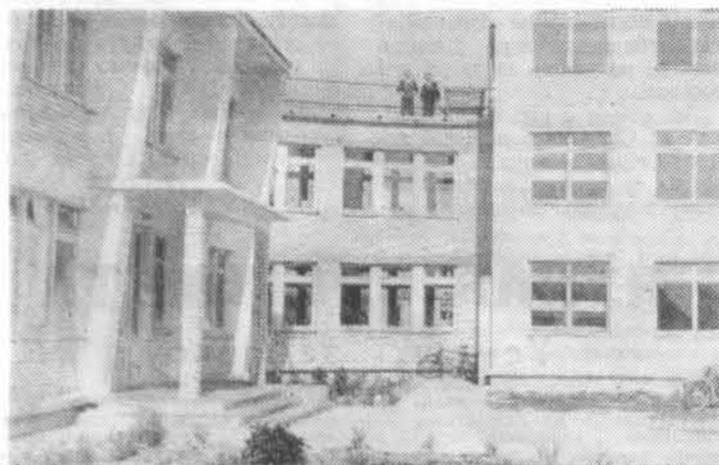
Фота І. Зяневіча.

Рабочы — скульптар

Яшчэ школьнікам Леанід Чувак захапляўся маляваннем, лепкай. Ён закончыў курсы ўсесаюзнага дома народнай творчасці. Работы пачынаючага скульптара атрымлівалі добрыя адзнакі на выстаўках.

Пасля службы ў радах Савецкай Арміі ён не забыў любімую справу. Вядомыя палкаводцы Сувораў і Фрунзе ажылі спачатку ў дрэве, а затым у гіпсе. Цяпер малады скульптар працуе над партрэтамі Пушкіна.

С. КАМІНСКІ.

У Мастах здадзена ў эксплуатацыю бальніца на 125 ложкаў. Новая медыцынская ўстанова мае навішае абсталяванне. На здымку: паліклініка і галоўны корпус.

Фота З. БРУКА.

О ДНАЖДЫ в Русском музее в Ленинграде два советских офицера, рассматривая картину Репина «Государственный совет», заспорили о некоторых деталях в мундирах сановников. В их разговор неожиданно вмешался пожилой человек и дал самые исчерпывающие объяснения всему, что их интересовало.

— Откуда вы все это знаете? — удивились они.

— Видите, слева, у колонны, еще молодого человека? Это мой отец. Он был тогда камергером и помощником статс-секретаря Государственного совета. Когда Репин писал эту картину, отец был прикомандирован к нему в качестве консультанта.

— Он жив еще? — Мой отец скончался в Париже, — ответил пожилой. — Я сам прожил там четверть века...

— И как вы себя чувствуете на Родине после такого длительного отсутствия?

— Как осколок старого мира, который нашел себе место в новом.

Прощаясь, офицеры сказали: — Вы должны рассказать советским читателям о вашей жизни и о том, как вы вошли в наш, советский мир.

Именно об этом и рассказал реэмигрант Лев Дмитриевич Любимов в своей книге «На чужбине», выпущенной издательством «Советский писатель». Потомок старинного дворянского рода, сын крупного государственного чиновника царской России, он еще подростком был вывезен родителями во Францию и затем занял там видное место среди деятелей белоэмиграции. Любимов сотрудничал в газете «Возрождение», редактором которой был Семенов, врангелевский посол у Мильтерана.

Всю свою деятельность в «Возрождении» Семенов старался направить к тому, чтобы «в момент падения большевиков» сыграть руководящую роль в формировании «всероссийского правительства». Этот «момент падения» белоэмигранты, ослепленные ненавистью к Советской власти, отнявшей у них право жить за счет народа, готовы были приблизить любой ценой. Главную ставку они делали на интервенцию иностранных государств, в частности Германии. «Поймите, освободить Россию может только война», — говорил Семе-

нов. — Кто бы ни нанес удар — немцы, японцы или англо-французы, все равно. Но немцы, пожалуй, всего вернее... Таких же взглядов придерживались и члены организации «Братство русской правды», «Младороссы», «Имперский союз» и другие.

Даже среди тех, кто не был сторонником этих воинствующих доктрин, большинство было настроено антисоветски и

ДОРОГА В НОВЫЙ МИР

О книге реэмигранта Льва Любимова «На чужбине»

считало блефом все сообщения об успехах СССР. А такие сообщения все чаще появлялись на страницах прессы.

Потрясающее впечатление произвело на эмигрантские круги открытие советского павильона на международной промышленной выставке в Париже. Со всех сторон слышались восторженные отзывы:

— Как эффектно, как нарядно! Это едва ли не самый интересный павильон на выставке. А скульптурная группа над зданием! Юноша и девушка в таком стремительном, победном порыве. Поразительно!

Гастроли красноармейского ансамбля, советские фильмы — все это будоражило умы, меняло привычные взгляды.

Еще в первые годы эмиграции в ее среде появились люди, которые сумели порвать с прошлым и интересовались сегодняшним днем Родины. Они хлопотали о советском подданстве, организовали «Союз возвращения на Родину». Вначале «возвращенцев» было немного, но в конце тридцатых годов их насчитывалось уже более тысячи. Некоторые из них, например, великий писатель А. И. Куприн, вернулись в СССР еще до войны.

Переломным периодом в мировоззрении основной мас-

сы эмигрантов, в том числе и Любимова, явилась вторая мировая война. Нападение Гитлера на СССР стало тем водоразделом, который отрезал предателей, готовых вместе с захватчиками проливать кровь своего народа, от людей, для которых дороже всего была судьба СССР. Сотни эмигрантов включились в движение французского сопротивления. Сам термин **сопротивление** (резистанс) ввели сотрудники парижского «Музея человека» русские эмигранты Борис Вильде и Анатолий Левицкий. В 1940 году они создали боевую группу и ее орган — газету «Резистанс». Оба они были расстреляны в 1942 году.

Пали от рук фашистских палачей участники Сопротивления Ариадна Скрыбина, дочь великого композитора, одаренный ученый-математик Василий Максимович, поэтесса Елизавета Кузьмина-Караваева, княгиня Вера Оболенская, школьник Мхитаров и многие другие герои.

Каждая победа на Восточном фронте вызвала энтузиазм у французов, видевших в России основную силу, способную раздавить гитлеризм, и вселяла гордость в сердца эмигрантов. Непонимание и неприятие социалистического строя, советской действительности сменялись восхищением перед величием и непобедимостью Страны Советов.

Сразу же после войны был образован «Союз русских патриотов», переименованный затем в «Союз советских патриотов». Количество его членов достигало 11 тысяч человек. Лев Любимов стал одним из руководителей этого союза и активным сотрудником его газеты «Советский патриот». 14 июня 1946 года Советским правительством было принято решение, предоставлявшее право на советское гражданство всем подданным бывшей царской России, какова бы ни была их прошлая деятельность (если только они не сражались в рядах гитлеровской армии). Эмигранты получали советские паспорта. Начался массовый выезд на Родину.

В числе первых реэмигрантов был и Лев Любимов. Его жизненный путь, полный сомнений и поисков, привел его в конце концов к принятию единственной правды — правды признания Советской Родины и верного служения ей.

С. КЛИМКОВИЧ.

РОДНЫ ДОМ

І дом, і лес, сцяжынку на лужок,
Знаёмую на ўзлеску камяніцу —
Я там не быў вась колькі год ужо —
Прыгадваю і помню да драбніцы.

Як часта сню адну з усіх дарог,
Лячу па ёй, бы з выраю той жораў,
Туды, дзе быў абшморган парог,
Пры ім ляжак расколаты з-пад жорнаў!

Яшчэ здалёк пачую скрып варот,
Запахне дым, што, кажуць, і не горкі,

Вітае клён мой радасна зварот,
То выгляне, то знікне зноў за горкай.

У соты раз кажу я: «Добры дзень!
Як без мяне тут маешся і жыў-быў?»
Пачуе маці, ў вокны зазірне,
Насуха трэ заплаканыя шыбы.

Зноў не пазнаю роднае сяло,
Яно ў садах, цвітуць над ім вяснянкі,
І толькі помніць, колісь як было,
Той клён стары і дзед вусаты Янка.
М. ЖЫЛКА.

Чаму нельга? Лаві!

У адрозненне ад экзальтных вершніц тыпу Казака-Крушыны, Арсеньвай ды Гіцкага-Дудзіцкага бербурнац Юхневіч рэдка піша вершы. Ён сяк-так перабіваецца сціплай прозай. Адно з яго нядаўніх апавяданняў называецца: «Я, ці ад чаго пачаць?».

«Колькі год мне тады было — не памятаю, — так пачынае свой расказ Юхневіч. — Сяліба стаяла сярод ушчалопкаў узгорку. Праз вокны бачыў паркавыя бярозы. Глядзеў праз шыбы і лавіў мух. «Разаб'еш шыбу!» — сказала мне маці і прагнала даюў. А мне ўсё роўна. Залез пад стол і стаў гаўкаць. «Там брудна, сынку, вылазь адтуль», — прасіла маці. І ў адказ я гаўкаў на яе, нават спрабаваў укуціць...»

— Гэта кашчунства! — разлаваліся бербурнацы на свайго сябра. — Ты сімвалічна паказаў у мініяцюры нашу змагарную эміграцыю.

— Але ж я стараўся напісаць праўдзіва, — стаў апраўдвацца Юхневіч—Апісаў усё, як было... Звычайна аўтабіяграфічнае апавяданне.

— Не прыкідвайся дурнем, — даймалі яго. — «Глядзеў праз шыбы і лавіў мух!» Што гэта, як не намёк на нашу змагарную дзейнасць? А «маці! Хто гэта, як не сама Радзіма! Маці папярэджвае, потым праганяе... А табе «ўсё роўна». «Залез пад стол і стаў гаўкаць»... Тут ужо і тлумачэнні непатрэбны. Далей яшчэ горш. Даеш чытачу зразумець, што сам залез у бруд. А маці [Радзіма, значыць] прапаноўвае пакінуць гэтае месца. [Чым не агітацыя «за вяртанне!»] І што ты ў адказ! Гаўкаеш і нават спрабуеш укуціць. Словам, усю нашу ўчарашнюю і сённяшнюю дзейнасць выставіў на смех. Што скажаш, спадар Юхневіч!

— Я зусім не хацеў такога разумення, — адбіваецца аўтар.—Усё залежыць ад таго, як хто хоча разумець!.. Можна, нават вы мне забароніце лавіць мух!..

Чаму нельга! Лаві.
Р. ЧАРУТОВІЧ.

тут была сталюка для рабочых. Зайшлі ў светлае памяшканне.

— Тут была кухня, — звяртае маю ўвагу паліцай.

— Дык, значыцца, у вас тут былі рабочыя клубы, кіно, сталовыя, кухні? А ў нас, калі на заводзе падыходзіў час абеду, то кожны стараўся зашыцца ў куток, каб сусед не бачыў, што ў яго на талерцы, бо сорамна было за сваю нішчыміну.

Пі сходах мы зайшлі аж на гарышча, дзе было звалена ў кучы мноства кніг, пакрытых тоўстым пластом пылу і сажы. Горкі кнігі былі злучаны паміж сабой сеткаю павуціння, у якой чарнела безліч засохлых мух. Мы выпячваем знізу па адной кнізе і перш-наперш аглядаем тытульную старонку — назву кнігі і прозвішча пісьменніка. Потым паўзіраўшыся на карцінкі, зноў кладзем кніжку на

нямецкага пісьменніка, гэтак жа, як рускага ці французскага. Ого! А ў нас читалі кнігі, хаваючыся.

Мы выбралі па некалькі тамоў і, засунуўшы іх пад мундзір, каб ніхто не бачыў, выйшлі...

...Нашу роту перамясцілі на станцыю Хойнікі. Прыбыўшы на новае месца, мы адразу ж пачалі шукаць сувязі з партызанамі, але нам гэта ніяк не

удавалася. Людзі былі асцярожныя і баяліся гаварыць з намі пра партызан.

Гітлераўцы пачалі рабіць у мястэчку набор у Германію. Сігналі людзей на станцыю, пасадзілі іх у таварныя вагоны. Поезд павінен быў адыйсці пасля абеду, але партызаны спалілі мост, і эшалон застаўся

меса. Бо, калі дазнаецца начальнік паліцыі, што тут склад кніг, ён аддасць загад выкінуць іх на двор ці на плошчу, згоніць усіх жыхароў і спаліць кніжкі на іх вачах.

Руткай паказвае мне адну з кніг:
— Глядзі, рускі рабочы мог на сваёй мове прачытаць кнігу

сваімі вачыма...

— Не, а ў нас — не так. Усе сядзелі за адным сталом.

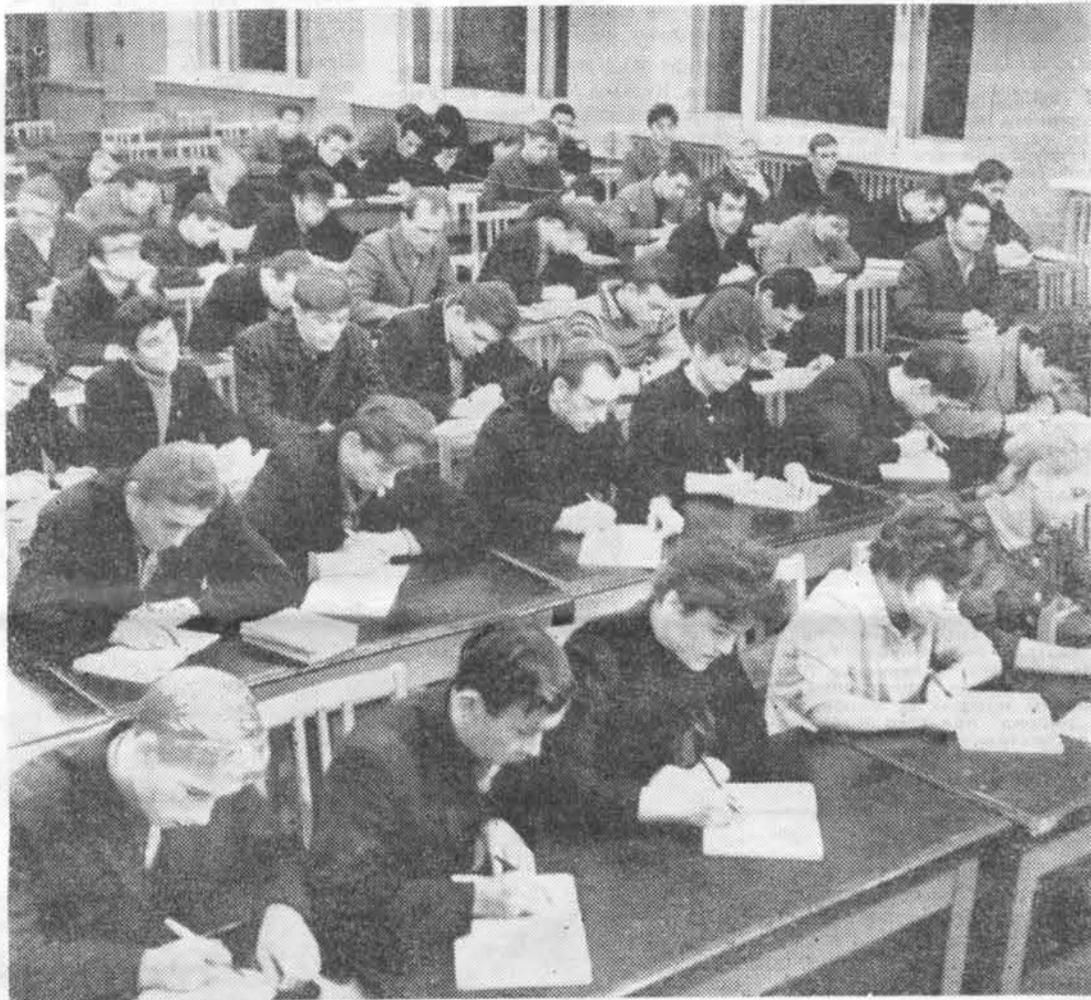
...Я вырашыў аглядзець і астатнія пакоі. На сходах да кабіны кінаапаратнай дагнаў Руткай.

— Такого ў нас не было, — заяўляе і ён. — Але магло б быць, каб ва ўладзе стаялі іншыя людзі.

Рабочыя мантажнага ўпраўлення № 89 г. Мінска вядуць мантаж галоўнага корпуса новага комплексу для Любанскага раённага аб'яднання «Белсельгастэхніка».

Вячэрні агульнатэхнічны факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута можна па праву назваць факультэтам рабочай моладзі Мінска. На яго першых трох курсах вучацца больш дзвюх з палавінай тысяч чалавек. Гэта, як правіла, рабочыя мінскіх заводаў і фабрык. Факультэт мае свой філіял у Заводскім раёне сталіцы. На здымку: студэнты 1-га курса вячэрняга агульнатэхнічнага факультэта на лекцыі.
Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ • ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ • ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Вось і адбыліся ў нас выбары. Раней народ амерыканскі быў да выбараў абьякавы. У асноўным так разважалі: «І без мяне абыйдуцца, каго захочуць — таго паставяць». Бо, уласна кажучы, калі на адным не ўцячэш, дык на другім не дагоніш (ёсць такая прымаўка). Па сутнасці вялікай розніцы паміж кандыдатамі не было, ці то дэмакрат, ці то рэспубліканец, — усё роўна. Але ў апошніх выбарах адбылося нешта зусім небывалае ў гісторыі Амерыкі.

Сусветны капіталізм задыхаецца без вайны. Прабавалі рабіць «далікатныя» правакацыі на Кубе, у В'етнаме, але гэтага ім мала — склады перапоўнены зброяй. Вось яны і адшукалі паміж сябе «шаленца» Галдуотэра і вылучылі яго кандыдатам на прэзідэнта. Джонсан таксама паходзіць не з пралетарыяту, яго маёмасць,

як тут падлічылі, вылічваецца 14 мільёнамі долараў. Але калі народ адчуў, што над галавой нависла смяротная небяспека і трэба выбіраць жыццё альбо смерць, ён лавінай рынуўся да урнаў.

За «шалёнага» аддала свае галасы толькі трэцяя частка ўпаўнаважаных да галасавання. І не выпадкова. У сваёй перадыбарчай кампаніі Галдуотэр агаласіў: знішчыць камунізм на свеце, пачынаючы ад Кубы і В'етнама, ліквідаваць розныя віды сацыяльнай дапамогі ў сваёй краіне, разарваць дыпламатычныя адносіны з СССР — адным словам, гітлерызм. Усе людзі не спалі ноч з трэцяга на чацвёртае лістапада, а сачылі па тэлевізарах за вынікамі выбараў. Перамоў Джонсан. Запэўніваю вас, што абсалютна кожны выйграў бы выбары з такім сапернікам, як Галдуотэр.

Некалькі слоў яшчэ вась аб

чым... Да гэтага часу я вам заўсёды пісаў, што высока цаню амерыканскае правасуддзе. Але выпадак з Освальдам падраваў мой давер. Гэта не акт справядлівасці, а помнік ганьбы амерыканскаму правасуддзю. Калі нават і дапусціць, што Освальд і сапраўды быў у тым заговору супраць прэзідэнта, дык ва ўсялякім выпадку не адзін, бо немагчыма фізічна на працягу адной минуты чатыры разы трапіць у рухомую цэль. Да гэтага трэба дадаць, што адно пападанне было спераду, а тры ззаду. Вось да чаго палітыка даводзіць!

З пашанай
І. САРОКА.

Уважаемый Сергей Афанасьевич!
Через хорошего и близкого друга я получил вашу интересную книжку «Горсть земли». Я со вниманием прочел ее, что-

бы хорошо запомнить рассказ человека, который вернулся на свою Родину после долгих лет странствий на чужбине. Я чувствую, как хорошо и приятно жить вам теперь опять на Родине своей, после страданий в «золотой Америке». Вы пишете, что не забыли 30-е годы, годы кризиса. Но ведь все это может снова повториться. Мы, эмигранты любой капиталистической страны, вынуждены мириться с таким положением. Другого выхода у нас пока нет.

А как я попал в Америку, когда мне было восемнадцать лет? Я не хотел служить деспоту-царю и уехал в Америку.

В первый раз в моей жизни, в Америке, услышал я о великом Ленине, который навек освободил от рабства русского человека, и с новым лозунгом «Вся власть Советам!» родилась новая жизнь, новый строй. Я был рад, узнав из газет такие хорошие новости. Потом я стал преданным другом Советской власти, мечтал вернуться обратно на Родину, но, к сожалению, моя мечта не сбылась.

Только в 1962 году мне удалось погостить два месяца в Москве, у моей сестры. Я с

чрезвычайным интересом наблюдал эту новую жизнь, бывал везде и повсюду, беседовал со многими людьми, в домах и на улицах, в магазинах, на фабриках, заводах. И везде я видел людей здоровых, гордых, хорошо одетых.

Я видел великого Ленина не только в Мавзолее, а везде, в каждом доме, в каждом здании, в сердцах советских людей. Я был очень счастлив, что мне довелось участвовать в демонстрации Первого мая на Красной площади. Шел маленький дождик, но на душе у меня было тепло от радости видеть силу Страны Советов.

Я очень рад также, что вы нашли своего потерянного сына. Искренне поздравляю вас с этой большой человеческой радостью. Желаю вам много счастливых лет, быть здоровым, бодрым, свободным гражданином Советской страны и дожить до коммунизма.

С уважением

Ефим Д.

● МЫСЛИ О ВЫБОРАХ В АМЕРИКЕ ● ЕФИМ ДАНИЛЕВИЧ: «Я ВИДЕЛ ВЕЛИКОГО ЛЕНИНА В СЕРДЦАХ СОВЕТСКИХ ЛЮДЕЙ»

«Голас Радзімы»

№ 69 (854)

Каб расказаць пра выяўленчае мастацтва Беларусі дэрвалюцыйнай, не спатрэбілася б багата часу: некалькі прафесіяналаў, некалькі аматараў, а што датычыць майстроў народных, якім бы відам мастацтва яны ні займаліся,—дык нават прозвішчы іхнія невядомы, як і тых слукцкіх ткачых, апетых Максімам Багдановічам, якія вымушаны былі ткаць па загаду пана персідскія ўзоры замест радзімай кветкі васілька...

Сёння ж, каб расказаць хаця б пра адных толькі самадзейных мастакоў Савецкай Беларусі—пра рэзчыкаў па дрэву, інкрустатараў, ткачых, жывапісцаў і скульптараў з народу, можна было б гаварыць бясконца. Выстаўкі творчасці народных мастакоў-умельцаў наладжваюцца сістэматычна амаль у кожным раёне, у кожнай вобласці. Неўзабаве адбу-

дзецца рэспубліканская выстаўка народнай творчасці. Яна адкрыецца ў новым прыгожым памяшканні гісторыка-краязнаўчага музея ў Мінску. Да яе дзейсна рыхтуюцца народныя ўмельцы ва ўсіх кутках рэспублікі.

Квітнее ў Беларусі і прафесіянальнае выяўленчае мастацтва. Возьмем, да прыкладу, хоць бы сабе кніжную графіку. Лепшыя творы беларускіх кніжных графікаў вядомы і карыстаюцца поспехам не толькі на ўсесаюзных выстаўках, але і за межамі краіны. Так, афармленне Арленам Кашкурэвічам рамана Халдара Лакснеса «Атамная станцыя» высока ацэнена аўтарам твора. Цікавай падзеяй «шэкспіраўскага года» стала афармленне выдадзенай у Мінску на беларускай мове трагедыі вялікага англійскага драматурга «Гамлет». Гэтае выданне аформіў малады мастак Барыс Забораў. І яно высока ацэнена на адным з сёлетніх міжнародных кніжных кірмашоў.

Кнігі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага, кнігі нашых сучаснікаў Янкі Брыля, Івана Шамякіна, Івана Мележа, Петруся Броўкі, Максіма Танка і іншых пісьменнікаў рэспублікі ідуць да чытача ў выдатным афармленні Аляксандры Паслядовіч, Мікалая Гуцёва, Арлена Кашкурэвіча, Георгія Паплаўскага, Пятра Калініна, Анатоля Волкава—ды хіба пералічыш усё.

Днямі ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР адбылася

творчая канферэнцыя мастакоў тэатра. Канферэнцыя грунтавалася на матэрыялах разгорнутай тут выстаўкі эскізаў дэкарацый і касцюмаў да спектакляў класічнай і сучаснай айчыннай і прагрэсіўнай замежнай драматургіі. Экспанаваліся творы мастакоў Беларусі, Латвіі, Літвы, Эстоніі. Гасцямі беларускіх майстроў тэатральна-дэкарацыйнага мастацтва былі эстонскія, латышскія, літоўскія мастакі, маскоўскія мастацтвазнаўцы. Яны адзначылі, што тэатры Беларусі маюць мастакоў, якія паспяхова пракладваюць новыя шляхі ў гэтай галіне творчасці.

Што ж датычыць жывапісу, скульптуры, станковай графікі, дык яны развіваюцца ў нас, асабліва ў апошнія дзесяцігоддзі, вельмі паспяхова.

Кожная рэспубліканская выстаўка выяўленчага мастацтва—гэта сапраўднае свята святла і фарбаў, думак і натхнення. Прыгадаць хоць бы сёлетнюю выстаўку—колькі яна прынесла значных твораў, якія ўзбагацілі скарбніцу мастацтва нашага народа. Назаву некаторыя з іх. У скульптуры гэта выразаная з дрэва Аляксеем Глебавым паўтараметровая дзівочая фігура, якая называецца «Юнацтва». У жывапісу—палотны «Партызаны» Міхася Савіцкага, «Шахцёры Салігорска» Івана Стасевіча, партреты работы Яўгена Зайцава, Натана Воранава, Івана Ахрэмчыка, малюнічыя пейзажы Беларусі, напісаныя Віталем Цвірко, Іванам Пушковым,

Анатолем Шыбнёвым і многімі іншымі. Творчая моладзь працуе плячо ў плячо са сталымі майстрамі.

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР сістэматычна наладжваюцца персанальныя выстаўкі мастакоў рэспублікі. Тут экспануюцца і выстаўкі твораў мастакоў братніх рэспублік і замежных мастакоў. Так, сёлета тут адбыліся выстаўкі грузінскага жывапісу, скульптуры, графікі і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, а таксама скульптуры і графікі фінскай мастачкі Эсі Рэнвал.

Словам, мастацкае жыццё Беларусі развіваецца, мастакі настойліва працуюць над новымі творамі. Напрыклад, на станку Міхася Савіцкага—новае палатно «На варце міру», якое ён мяркуюе завяршыць да выстаўкі. Яўген Зайцаў працуе над трыпціхам, прысвечаным слаўнай барацьбе савецкага народа за лабудову камунізма. Мікалай Тарасікаў напісаў у час творчай камандзіроўкі ў Крым каля сотні акварэляў. Над новымі лінаграфіямі, прысвечанымі Мінску, працуе старэйшы графік рэспублікі Анатоль Тычына...

Выяўленчае мастацтва Беларусі развіваецца паспяхова. Яно поўнае сіл і натхнення. Яго чакаюць наперадзе новыя творчыя перамогі, бо яно ідзе правільным шляхам—шляхам сацыялістычнага рэалізму.

Пры Пінскай гарадской бібліятэцы створан клуб аматараў паэзіі. Яго савет у апошнюю сераду кожнага месяца арганізуе тэматычныя літаратурныя вечары. Іх наведваюць студэнты тэхнікумаў, навучэнцы педагагічнага і медыцынскага вучылішчаў, выкладчыкі літаратуры сярэдніх школ. Пасля даклада наведвальнікі клуба слухаюць вершы вядомых паэтаў і мясцовых аўтараў.

У рабоце клуба актыўны ўдзел прымаюць члены гарадскога літаратурнага аб'яднання. Апошні літаратурны вечар быў прысвечаны тэме «Паэзія часоў Вялікага Кастрычніка».

Выкладчыкі Беларускай кансерваторыі рэгулярна выступаюць перад рабочымі, служачымі, моладдзю беларускай сталіцы са справаздачнымі канцэртамі. Праграмы, складзеныя з лепшых узораў музычных твораў, адразу ж зацікавілі шматлікіх аматараў музыкі.

Нядаўна на адным з такіх канцэртаў выступіла дацэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі І. Губайдуліна. Яна выканала санату С. Пракоф'ева сі-бемоль мінор, «24 прэлюдыі» беларускага кампазітара П. Падывырава.

У другім аддзяленні канцэрта з новай праграмай выступіў выкладчык кансерваторыі М. Прошка, лаўрэат Усесаюзнага конкурсу выканаўцаў на народных інструментах. У рэпертуары М. Прошкі—творы рускіх і зарубешных класікаў, беларускіх кампазітараў.

Віцебскі глядач пазнаёміўся з новымі спектаклямі Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа «Жыве на свеце жанчына» і «У дзень вяселля». Беларускае тэатральнае таварыства правяло абмеркаванне гэтых спектакляў, у якім прыняў удзел маскоўскі тэатральны крытык В. Віцюк.

Такое ж абмеркаванне з удзелам Віцюка прайшло і ў Магілёўскім драматычным тэатры пасля спектакля «Гэта было ў Магілёве», а таксама ў Гомельскім драматычным тэатры, дзе вялася размова аб спектаклі «Укралі консула».

НЕЗАБЫЎНЫМ дням вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў прысвячаецца новы мастацкі фільм «Праз могільнік» па сцэнарыі вядомага савецкага пісьменніка Паўла Ніліна.

Здымкі фільма нядаўна закончыліся на кінастудыі «Беларусьфільм». Яны ў асноўным праходзілі ў месцах былых партызанскіх баёў, у ваколіцах горада Навагрудка, Слоніма, у Белавежскай пушчы. Здымаў фільм малады творчы калектыў—нядаўнія выпускнікі Усесаюзнага дзяржаўнага ін-

лоўнай ролі партызанскага сувязнога Міхася здымаўся выпускнік Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, акцёр Мінскага тэатра юнага гледача Уладзімір Мартынаў. Будучы фільм з'явіцца яшчэ адной слаўнай старонкай гераічнага летапісу беларускіх партызан.

С. АНАНКА.
Фота аўтара.

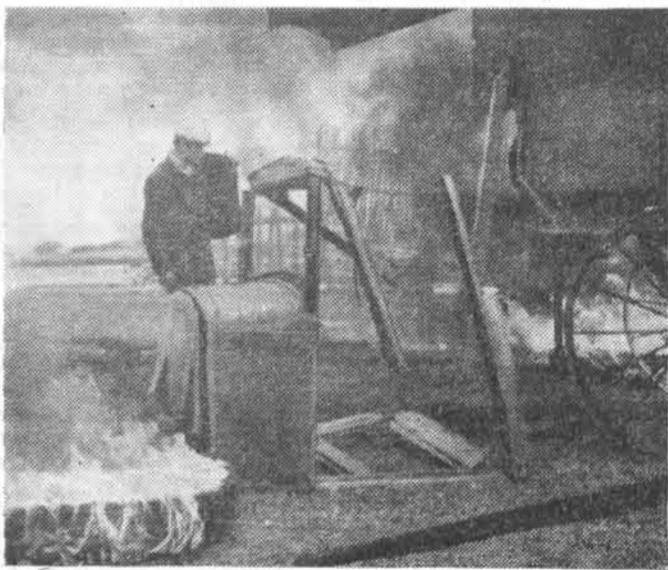
На фатаграфіях: рабочыя моманты здымак фільма. Уверсе—аператар Анатоль ЗАБАЛОЦКІ.

АГНІ ПАРТЫЗАНСКІХ КАСТРОЎ

стытута кінематаграфіі: рэжысёр Віктар Тураў, аператар Анатоль Забалоцкі, мастакі Уладзімір Дзяменцьеў і Яўгеній Ігнацьеў.

Маладому рэжысёру Віктару Тураву асабліва блізкая гэта тэма. Яго бацьку-партызана навесілі фашысты, а сам ён правёў свае дзіцячыя гады ў канцэнтрацыйных лагерах.

Да здымак былі прыцягнуты вядомыя акцёры савецкага тэатра і кіно—народны артыст Уладзімір Балакураў, які сыграў у кіно больш 30 роляў, стварыў яшчэ да вайны вобраз легендарнага савецкага лётчыка Валерыя Чкалава; заслужаны артыст Уладзімір Емлянаў, знаёмы кінагледачам па фільмах «Педагагічная паэма» і «Флагі на вежах»; актрыса Цэнтральнага тэатра Савецкай Арміі Галіна Марачова. У га-

10 ВОПРОСОВ

В 1941—1944 гг. ГИТЛЕРОВЦЫ НАНЕСЛИ БЕЛОРУССКОЙ РЕСПУБЛИКЕ ОГРОМНЫЙ УЩЕРБ. КАКОЙ ЖЕ, КОНКРЕТНО?

КЛОССАЛЬНЫЙ. Причем уточним сразу: это было заранее спланированное ограбление белорусского народа. Подтверждение этому—приказ фельдмаршала Рейхенау «О поведении войск на Востоке», в котором указывалось, что немецкие «войска заинтересованы в ликвидации пожаров только тех зданий, которые должны быть использованы для стоянок воинских частей. Все остальное... должно быть уничтожено. Никакие исторические или художественные ценности на Востоке не имеют значения».

Итак, цифры.

Прямой ущерб, причиненный фашистскими захватчиками народному хозяйству Белоруссии, составил по учетным данным 7,5 миллиарда рублей. Оккупанты сожгли, разрушили и разграбили 209 белорусских городов из 270, уничтожили и вывезли в Германию оборудование промышленных предприятий и транспорта, ограбили и разорили около 10 тысяч колхозов, 92 совхоза и 316 машинотракторных станций.

Но ограбление нашего края было не единственной целью фашизма. Они преследовали еще одну цель—почти полное истребление белорусов. Согласно плану «ОСТ», только в Белоруссии предполагалось выселить и истребить 75 процентов населения, а остальных белорусов, пригодных «по расовым признакам для онемечивания», ожидала участь рабов. Таков

был людоедский план Гитлера и его верных слуг.

План «ОСТ» был рассчитан на 30 лет. Однако гитлеровцы уже в ходе войны стремились как можно больше уничтожить советских людей. На территории БССР оккупантами было убито свыше 810 тысяч военнопленных и около 2 миллионов 200 тысяч мирных граждан. За три года оккупации гитлеровцы угнали в Германию около 380 тысяч белорусов.

Таковы ужасные факты. Разве это может забыть белорусский народ!

ПОЧЕМУ МНОГИЕ СОВЕТСКИЕ ФИЛЬМЫ СВЯЗАНЫ С ВОЕННОЙ ТЕМОЙ?

ВОЙНА—величайшее потрясение в истории человечества. Она оставляет глубокие рубцы на теле общества, на жизни каждого человека.

Так начал свой рассказ кинорежиссер Яков Сегель. — Мне, работнику, киноискусства,—продолжал он,—хочется сказать, что 75 процентов советских кинематографистов прошли фронт. Многие не вернулись. Тяжелые ранения до сих пор напоминают о себе кинорежиссерам Григорию Чухраю, Станиславу Ростоцкому и многим другим. Не случайно, что именно они создали такие замечательные фильмы, как «Баллада о солдате», «На семи ветрах».

Но дело не только в личных судьбах деятелей кино. Как это ни парадоксально, война пишет самые глубокие драмы. Где, как не перед лицом смерти, раскрывается характер человека!

На фронтах рождалось истинное мужество, героизм, проявлялись настоящий гуманизм и великодушие советского человека.

Война была слишком сильным потрясением в жизни народа, чтобы о ней забыть. Поэтому правдивый и талантливый фильм о войне—будь то «Чистое небо» Григория Чухрая или «Судьба человека» Сергея Бондарчука,—это не только памятник погибшим героям, разрушенным жизням и искалеченным судьбам, это и вера в конечное торжество света и разума, грозное напоминание тем, кто пытается забыть о войне, и предупреждение тем, кому история не отбила охоту заварить новую военную кашу.

Короче: наши военные фильмы, насквозь пронизанные благородным гуманизмом, защищают на Земле мир.

ЗАЯВА САВЕЦКАГА ЎРАДА

25 лістапада ў Міністэрстве замежных спраў СССР паслу Бельгіі ў СССР І. Коалсу была зроблена наступная заява Савецкага ўрада:

«Пагодле паведамленняў з Конга, раніцай 24 лістапада г. г. вайсковыя падраздзяленні бельгійскіх парашуцystаў, перакінутыя на амерыканскіх ваенна-транспартных самалётах з англійскага вострава Вазьясеяна, высадзілі ў Конга і захапілі горад Стэнлівілі».

Пры гэтым робіцца спроба апраўдаць гэту агрэсіўную акцыю спасылкамі на нібыта неабходнасць абароны іншаземцаў, якія знаходзяцца ў Стэнлівілі».

У сувязі з гэтым Савецкі ўрад лічыць неабходным заявіць наступнае.

Высадка бельгійскіх парашуцystаў і захоп сілай зброі горада Стэнлівілі разглядаецца Савецкім урадам як новы грубы акт узброенага ўмяшання ва ўнутраныя справы Конга з боку Бельгіі, ЗША і Англіі, якія працягваюць палітыку самавольства і насілля ў адносінах да кангалезскага народа. На вачах усяго свету ўчыняецца злачынства супраць кангалезскага народа і ствараецца рэальная пагроза міру і бяспецы народаў іншых афрыканскіх дзяржаў.

Спасылкі на неабходнасць «абароны іншаземцаў» у Стэнлівілі з дапамогай узброенай інтэрвенцыі лішні раз раскрываюць каланіатарскую сутнасць гэтага агрэсіўнага акта. З гісторыі каланіяльных захопаў добра вядома, што каланіатары не раз звярталіся да такіх матываў для захопу тэрыторыі і заняволення народаў.

І справа не ў тым, што ў Стэнлівілі аказалася пэўная колькасць іншаземцаў, а ў тым, што каланіяльныя дзяржавы, пераканаўшыся ў няздольнасці свайго стаўлення Чомбе справіцца са становішчам у краіне, вырашылі аказаць яму адкрытую дапамогу ў задуманай нацыянальна-вызваленчага руху рэгулярнымі часцямі бельгійскай арміі. Якімі б ільжэ-гуманістычнымі заявамі ні прыкрываліся такія дзеянні ў Конга, віноўнікам гэтых дзеянняў не ўдасца ашукаць народы і ўхільцца ад адказнасці.

Акты агрэсіі ў Конга з'яўляюцца адкрытым выклікам афрыканскім дзяржавам, якія запартавалі праз Арганізацыю афрыканскага адзінства спынення чужаземнага ўмяшання ва ўнутраныя справы Конга. Яны з'яўляюцца грубым парушэннем Статута Арганізацыі Аб'яднаных Нацый і ствараюць пагрозу міжнароднаму міру і бяспецы.

Рашуча патрабуючы неадкладнага спынення ваеннай інтэрвенцыі і вываду з Конга ўсіх бельгійскіх войск і ўсіх чужаземных наёмнікаў, Савецкі ўрад заяўляе, што ўся адказнасць за вынікі гэтага акта інтэрвенцыі цалкам кладзецца на ўрад Бельгіі і іншых яго саўдзельнікаў».

Заявы аналагічнага зместу былі зроблены паслу Валіка-брытаніі ў СССР Х. Трэвяляну і часоваму паверанаму ў справах ЗША ў СССР У. Дж. Стэзлу.

«Сувэрэнная пазіцыя» Чомбе.

Малюнак КУКРЫНІКЫС.

10 ОТВЕТОВ

ПАРТРЕТЫ ОБЕР-«ЗМАГАРОУ»

ПІГМЕЙ СТАВІЦЬ НА «ШАЛЁНЫХ»

Пісьмо гэта прыйшло ў Мінск пасля таго, як Ліндан Джонсан па волі амерыканскага народа заняў прэзідэнцкае крэсла ў Белым доме, а Бары Галдуотэр, лідэр «шалёных», сцёр у Сіук-сіці са свайго твару рэшткі тухлага яйка.

«Дарагія таварышы! — піша нам зямляк з ЗША Захар М.— Пасылаю вам цікавыя, на мой погляд, матэрыялы, якія датычацца нядаўніх выбараў у Амерыцы. Пазнаёмцеся з імі, паглядзіце, да чаго дакціўся самазваны «лідэр» беларусаў-эмігрантаў! Раскажыце пра яго

званец. — Дзень гістарычных выбараў у Злучаных Штатах Амерыкі, у нашай новай бацькаўшчыне, хутка набліжаецца. Выбары ў гэтым годзе важныя тым, што амерыканскія грамадзяне, у тым ліку і па паходжанню беларусы, будзем выбіраць не толькі прэзідэнта і яго намесніка, але адначасова вызначым і грамадска-палітычны напрамак, у які бок пойдзе далей Амерыка... Калі вы яшчэ не ўпэўнены або маеце хоць невялікае сумненне, за каго галасаваць... то ў такім выпадку без ніякага сумнення галасуйце за Галдуотэра — Мілера, бо толькі яны і рэспублі-

— Здраднік свайго народа, фашыст, былы заўзятый служак Гітлера! — так адкажа кожны жыхар Навагрудскага раёна.

— Гэта ён спаліў маю хату, — сказаў бы першы.

— Гэта ён забіў маю маці, — з нянавісцю пацвердзіў бы другі.

— Гэта ён пакінуў нас сіротамі, — пачулі б вы ад трэціх...

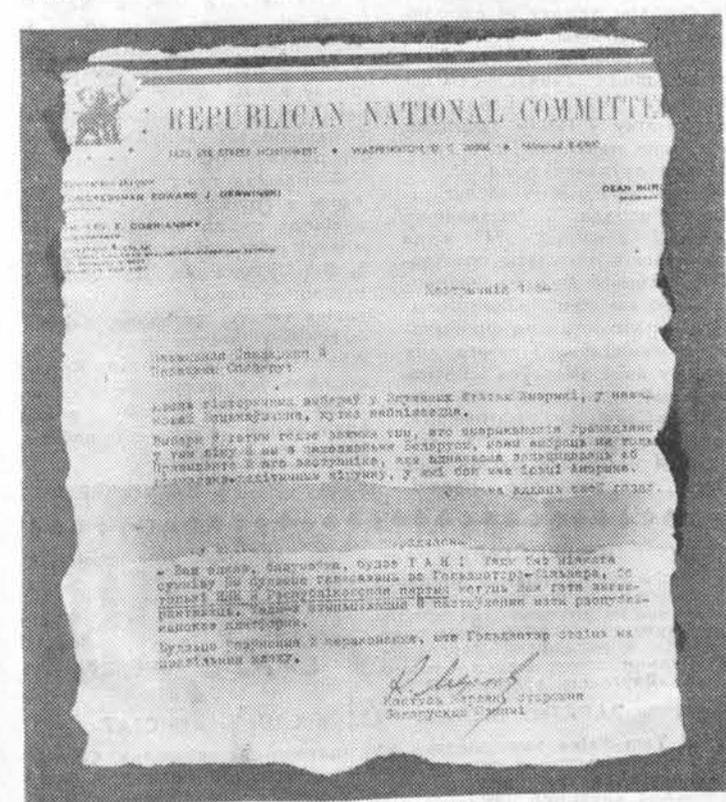
Так, капацца ў паслужным спісу забойцы — не вельмі прыемны занятак. Але трэба. Для таго, каб сумленныя людзі, сустрэўшыся з ім, ведалі, з кім маюць справу, ведалі цяну яго крывадушным словам.

Вось некалькі эпізодаў з біяграфіі памагатага Бары.

Гады 1941—1944-ы. Навагрудчына. Жудасны рэжым фашысцкіх малойчыкаў. Жыццё, здавалася, замерла ў сёлах і вёсках. Толькі яны, Канстанцін Мярляк і Барыс Рагуля — камандзіры карнага атрада, адчуваюць сябе, як рыба ў вадзе. Там, дзе яны праходзілі са сваімі марадзёрамі, заставаліся групы, пажарышчы, слёзы. Гэтыя пігмеі, якія нацягнулі на сябе фашысцкія мундзіры, браліся за любую «справу», толькі б заслужыць падзяку катаў беларускага народа. Гэта яны ў 1944—1945 г.г. прайшлі спецыяльны курс «навуц» у фашысцкай школе дыверсантаў пад Берлінам; у мястэчку Дальвіц. Мярляк і Рагуля намерваліся «працаваць» у савецкім тыле.

Больш дваццаці гадоў мінула з таго часу, залечаны на Навагрудчыне раны вайны, а людзі ўсё яшчэ памятаюць Мерляка і Рагулю, праклінаюць обер-забойцаў, якія ўцяклі ад расплаты на Захад.

Вядома, што аднойчы разганяны пацукі некаторы час паляхліва дрыжаць у цёмных кутках. Доўгі час дрыжаў пад чужым імем на ээкзылі і Мярляк. Але па меры таго, як актывізаваліся амерыканскія «шалёныя», нацыянальна-буржуазны пацук у вобразе Мерляка становіўся ўсё больш смелым. І, нарэшце, стаў зусім нахабным, пачуўшы голас Бары Галдуотэра. Тады самазванец і ра-

Вось гэта пасланне обер-«змагара».

ўсім, няхай людзі ведаюць, чаму Мярляк пайшоў за «шалёнымі».

Вось гэты дакумент — пасланне, знойдзенае, як відаць, напярэдадні выбараў у паштовых скрынках многімі нашымі землякамі.

«Паважаная спадарыня і паважаны спадар! — пісаў сама-

канская партыя могуць гарантаваць вашы надзеі... Будзьце ўпэўнены і пераконаны ў тым, што Галдуотэр стаіць на правільным шляху.

Кастусь Мярляк, старшыня беларускай секцыі».

Хто ж такі Кастусь Мярляк, які так старанна выступаў за Бары?

В. КУЗЬМИНАУ
Здымак зроблен у 1942 годзе.

ШОУ гарачы ліпень 1941 года. Вераломны вораг рваўся да Масквы. Палалі беларускія гарады і вёскі. Тысячы людзей, кінушы ўсё, адыходзілі на ўсход. Жорсткія баі ўжо многа дзён грывелі пад Оршай. Фашысцкая авіяцыя днём і ўначы бамбіла горад. Польшы былі ахоплены цэлыя вуліцы. Ля дзяпроўскіх кручаў мужна змагаліся савецкія палкі. Ужо некалькі разоў горад пераходзіў з рук у рукі. Фашысцкае камандаванне ўводзіла ў бой новыя дывізіі.

13 ліпеня фашысты ў трэці раз ўварваліся ў Оршу. Злучэнні корпуса генерала Аляксеенкі прыкрывалі шырокі фронт ад Сяно да Оршы. Чырвоная армія страціла ўжо лік адбітым атакам ворага. Бутэлькі з бензінам, гранаты, штыхі, нават сапёрныя лапаты ішлі ў ход там, дзе не хапала артылерыі, боепрыпасу. А ў тыле ўжо разбрыліся фашысцкія дэсантнікі.

Суровым быў лёс савецкіх воінаў чэрвенска-ліпенскіх баёў 1941 года.

На ўсходніх ускраінах Оршы ў гэты дзень яшчэ працягвалі змагацца воіны 73 стралковай дывізіі палкоўніка Акімава. Агнявы ўзвод 2 батарэі 148 супрацьтанкавага дывізіёна да зыходу дня 14 ліпеня заняў пазіцыі на ўсход ад горада, ля развілікі дарог, каля вёсак Асінаўка і Хлюсціна.

Гармата, якой камандаваў сержант Васіль Кузьмінаў, была ўмела замаскіраваная ў рэдкай сасняку. Непадобна ад залёгшай пяхоты падрыхтавалася да бою другая маленькая супрацьтанкавая гармата. Перад захадам сонца з боку горада пачуўся гул матацыклетаў матору. Калі немцы наблізіліся, цішыню разарваў залп гармат, вінтавак, кулямэтаў. Ні адзін з двух дзсяткаў гітлераўцаў не выратаваўся.

Да раўніцы абстаноўка пад Оршай рэзка пагоршылася. У тыл часцей пранікалі варожыя аўтаматчыкі. З першымі промянямі сонца з-за пагорка паказаліся фашысцкія танкі. Жменька байцоў з маленькімі гарматамі аказалася сам-насам з закаваным у браню ворагам.

«Падпусціце бліжэй! Наводзіце па гусеніцах!» — адаў папярэдняю каманду Кузьмінаў.

Уперадзе калоны рухалася дзорная танкетка. Час ад часу робячы прыпынкі, нібы прынохваючыся, яна рухалася да разліку Кузьмінава. Толькі двое з разліку — камандзір і наводчык Суханаў — былі абстралянымі салдатамі. Абодва прайшлі суровую школу на Кузьмінскім перапынку, дзе ўжо сустрэліся з нямецкімі танкамі. Астатнія — маладыя байцы. Як яны будуць паводзіць сябе ў першым баі?

Танкетка падпаўзла да самай развілікі і зрабіла чарговую прыпынак. І тут жа Кузьмінаў падаў каманду: «Бранебойным, агонь!»

Успыхнула танкетка. На вырчку ёй паймчаліся чатыры танкі. Адстаўшыя таксама адкрылі агонь. Разлік апынуўся ў кольцы разрываў. Але байцы дзейнічалі спрытна і ўпэўнена. Трэцім снарадам у аднаго з танкаў была перабіта гусеніца. А праз імгненне ўспыхнуў другі.

Раптам ля самай гарматы ўзляцеў сноп агню. Штосьці ўдарыла Кузьмінава ў грудзі, кінула на зямлю... Калі ён падняўся, ля гарматы лалі ён зараджаючы і падношыч, а верны сябар наводчык Алёша Суханаў, абхаліўшы рукамі гармату, павольна спаўзаў на гарматную станіну.

Кузьмінаў азірнуўся і ўбачыў два танкі, якія ішлі прама на яго.

«Спакойна! Агонь!» — сам сабе скамандаваў Кузьмінаў. Выстрал! Рыкашэт! Снарад толькі слізгануў па брані, высек сноп аранжавых іскраў. Яшчэ выстрал — і танк успыхнуў.

Ужо не так упэўнена набліжаецца наступны танк. Кузьмінаў нібы прырос да акулара прыцэлу і, калі танк, успаўзаючы на пагорак, паказуў днішча, націснуў на спуск...

У той дзень так і не прайшлі ўперад фашысцкія танкі ля вёсак Асінаўка і Хлюсціна. Абходны маневр таксама не ўдаўся. Стрэлшы яшчэ адну машыну, вораг павярнуў назад...

К вечару на оршаную агульную пазіцыю артылерыстаў прыбыў маёр, камандзір стралковага палка, які яны падтрымлівалі сваім агнём, і падзякаваў воінам за мужнасць, абняў Кузьмінава. На наступны дзень перад строем батарэі камандзір аб'явіў аб прадстаўленні гарматнага разліку сержанта Кузьмінава да ўзнагароды.

Хто мог ведаць тады, што далёка не кожнаму з іх будзе суджана прыняць свае заслужаныя ў баі адзнакі салдацкай доблесці. Не давялося атрымаць тады свой ордэн і Васілю Кузьмінаву. Пачаліся цяжкія баі пад Ельняй, Ярцавам, Смаленскам. А ў жніўні разлік агнявога ўзводу Кузьмінава, прыкрываючы адыход сваёй дывізіі на Смаленшчыне, страляўшы ўсе снарады, трапіў у акружэнне ворага.

Сцяўшы зубы, воіны насыпалі ў гарматныя ствалы пясок і апошнімі снарадамі ўзарвалі свае «саракапяткі». Па барацах, дрыгве і ласах пачалі пработаць да лініі фронту. Пад Ельняй шасцёра параненых артылерыстаў наткнуліся на засаду эсэсаўцаў. Кароткім быў гэты апошні бой. Потым канцлагеры, здэжкі, голод, холад.

Спачатку яны трапілі ў канцлагер «Оструй-Мазавецкі». Кожны дзень за абцягнутыя калючым дротам варты вывозілі па 200—300 трупам. Але жывыя змагаліся. Першыя ўцёкі, у якіх удзельнічаў і Кузьмінаў, не ўдаліся. Зноў катванні і пакуты, штрафны канцлагер «Вальдсгут» на поўдні Германіі. У глыбокіх камяляломях пад

бізунамі і кулямэтамі катаў знемагалі ад непасільнай працы рускія і палякі, французы і сербы, грэкі і бельгійцы. Здавалася, няма выхаду з пекла, а выратаванне адно — смерць. Але і там патрыёты не змываліся. Доўга і старанна рыхтаваліся да новых ўцёкаў. Аднак без дапамогі званку ўцячы з «Вальдсгута» было асабліва немагчыма. Іншы раз у бараках паяўлялася маладая блявая немка, апрагнутая ў эсэсаўскі мундзір. Штосьці запісвала ў кніжку, распараджалася, каго ў лазарэт, каго ў другі блок. Неяк падыйшла да Кузьмінава. Салдат паспешліва схваў сваю распухшую руку: перавод у рэвір — гэта канец. Але замест халоднай пагарды на твары эсэсаўкі Васіль злавіў спачуванне.

«Взьміце цыгарэты, яны ад сяброў... Праз лазарэт — шлях да свабоды. Рот фронт», — ледзя чутна сказіла жанчына па-нямецку, закінула ў кніжку нумар, нашыты на куртцы Васіля. Побач са сваім нумарам Кузьмінаў паспеў заўважыць і нумары пяцярых сяброў, з якімі рыхтаваў дзёрзкія ўцёкі. Яна вельмі добра ведала, гэта бяс-

скімі наручнікамі. Усіх іх хутка пасадзілі за калючы дрот лагера для інтэрніраваных антыфашыстаў розных нацыянальнасцей. Для савецкіх людзей тут быў асабліва строгі рэжым. Але яны, як верныя салдаты Радзімы, працягвалі барацьбу. Яе ўзначаліў рускі камуніст маёр Грабалёў. Усе сродкі — пратэсты — падабаві, асабліва ўнія скаргі, паграбаванні аб сустрэчы з савецкім паслом — былі выкарыстаны патрыётамі ў швейцарскіх лагерах Андольт-Фінген, Рарон, у турме «Гайбург».

Зусім інакш аднесліся да савецкіх людзей працоўныя Швейцарыі. Гэта яны, невядомыя рабочыя і сціплыя служачыя, аказвалі антыфашыстам дапамогу прадуктамі, адзеннем, грошыма. А ў жніўні 1943 года праз іх садзеваныя былі арганізаваны масавыя ўцёкі зняволеных. Горнымі сцежкамі, праз цяліны і альпійскія прывалы, праялі сябры-швейцарцы і трыццаць двух савецкіх салдат на чале з маёрам Грабалёвым да французскай граніцы.

чэхі, французы, сербы, негры. У канцы 1943 года атрад «Савецкія патрыёты» налічваў дзвесце байцоў.

У адным з налётаў байцамі маёра Грабалёва была знішчана буйная фашысцкая аўтакалона. Сярод маёмасці і ўзбраення, адбітага ў ворага, быў знойдзены баявы сцяг аднаго з палкоў Чырвонай Арміі. Моўчкі стаялі яны ля разгорнутага баявога палотнішча, пад якім калісьці насмерць змагаліся іх баявыя сябры. Перад строем камандзір уручыў сцяг самую храбрую з іх — сержанту Васілю Кузьмінаву. І ён з гонарам пранёс яго праз усе выпрабаванні. Гэты ж сцяг ён нёс уперадзе атрада «Савецкія патрыёты» па вуліцах вызваляльнага імі французскага горада Грэнобля.

Дзе ж яны цяпер, гэтыя адважныя салдаты, якія змагаліся

Зорка сержанта

страшная антыфашыстка, што чакае яе ў выпадку правалу. Але яна не спалохалася.

На другі дзень шасцёра сяброў былі ў рэвіры. Цэлы тыдзень повар-француз як мог падкармліваў савецкіх салдат, а аднойчы, выбраўшы мінуту, шапнуў Кузьмінаву: «Базіль! Вечарам у 9 у кладоўцы знойдзеш пілу-нажоўку. Краты тонкія. У 10 «яна» правядзе ўсіх да граніцы. Вартавы будзе глухі і нямы».

Майскым ноччу 1943 года ўсе яны, перапілаваўшы краты, выбраліся ў двор і пайшлі за сваёй выратавальніцай туды, дзе зноў было жыццё.

«Рот фронт! Смерць Гітлеру!» — такімі былі развіталыя словы мужнай антыфашысткі, якая назаўсёды запомнілася Кузьмінаву. Амаль да святання паўзлі яны да Рэйна. Заду спаў у імгле нямецкі гарадок Вальдсгут з яго лагерам смерці, а на другім беразе мільгалі агні нейтральнай Швейцарыі.

Халодныя воды Рэйна падхпілі ўцёкачоў, закружылі ў вярты. Няроўнай была гэта схватка знясіленых людзей са стыхіяй. Але воля і мужнасць перамаглі. Пяцёра ледзь жывых уцёкачоў, якія падобны былі на шкілеты, усё ж выбраліся на швейцарскі бераг. Штосты, савецкі салдат Галакціёнаў, не пераплыў ракі...

Швейцарыя сустрэла ўчарашніх вязняў фашызму паліцэй-

Віном і хлебам сустрэлі французскія сяляне сваіх савецкіх братаў па барацьбе. У той жа дзень яны па настойлівай просьбе гасцей праводзілі іх у горы, у «макі», да байцоў французскага Супраціўлення.

Як спатрэбіліся тут зброя і патроны, што падарылі ім швейцарскія патрыёты. Савецкія салдаты адразу ж адправіліся ў бой. Яны пачалі знішчаць фашысцкія гарнізоны, тасты, лініі сувязі, склады, транспарт. Усяго 32 байцы былі спачатку ў гэтым атрадзе. Гэта была невялікая, але грозная для акупантаў сіла.

У знак прызнання заслуг савецкага атрада ў вызваленні Францыі ў канцы 1943 года французскія патрыёты прыпаднеслі савецкім байцам чырвоны шаўковы сцяг з надпісам: «Рускім патрыётам ад французскіх камуністаў». З гэтага дня атрад, у якім змагаўся і Васіль Кузьмінаў, атрымаў гонар назву «Савецкія патрыёты». Яго рады хутка раслі. У яго ўліваліся не толькі рускія, беларусы, украінцы, але і палякі,

за свабоду Радзімы на французскай зямлі: маёр Грабалёў, лейтэнант Камкоў, масквіч А. Калінічэў, беларус Масквіч Жандараў, Кастрыкін і іншыя баявыя сябры? Як склаўся іх лёс?

Пасля вызвалення Парыжа савецкіх воінаў з ушанаваннямі праводзілі на Радзіму. Праз Паўночную Афрыку, Егіпет, Іран у канцы 1944 года вярнуліся яны дадому. Многія з іх зноў пайшлі на фронт дабіваць фашысцкага зверга.

Дваццаць гадоў мінула з часу той гераічнай пары. Як сціплы чалавек, не шукаў Васіль Кузьмінаў гонару і пашаны. Пасля вайны ён пачаў працаваць загадчыкам гаспадаркі адной з бальніц пад Калінінам. І толькі нядаўна ён быў узнагароджаны баявым ордэнам Чырвонай зоркі, які ён заслужыў у тым памятным ліпенскім баі на беларускай зямлі.

Хто ж даведаўся аб гэтым? Гэта заслуга мінскіх камсамольцаў, членаў гарадскога Саюза школьнікаў «Юны патрыёт». Яны палюць і аднаўляюць у памяці народа малавядомыя і забытыя падзеі мінулай вайны. На рахунку «Юнага патрыёта» ўжо нямала такіх «знаходак». Адна з груп гэтага Саюза і знайшла сярод архіўных дакументаў прадстаўленне сержанта В. В. Кузьмінава да ордэна Чырвонай Зоркі. Нялёкімі аказаліся пошукі ветэрана, які лічыўся без вестак прапаўшым. Але настойлівыя зусілы пераадолелі гэтыя перашкоды.

Так нам стаў вядомы яшчэ адзін герой Айчыннай вайны, Васіль Кузьмінаў.

І. КАРШАКЕВІЧ.

ПЕРШЫ СТАРТ

У Рызе спартсмены мінскага «Вымпела» правялі першую гульню на першыноство краіны па хакею з шайбай. Яны сустрэліся з мясцовай «Даўгавай». Гульня закончылася перамогай «Даўгавы» з лікам 6:2.

ЗАЛАТЫЯ МЕДАЛІ САВЕЦКІХ ШАХМАТЫСТАУ

У Тэль-Авіве закончылася XVI шахматная алімпіада. Савецкія шахматысты ў сёмы раз выйгралі каманднае першыноство свету, заваявалі залатыя медалі і залаты нубан ФІДЭ. У спецыяльнай камандзе выступалі гросмайстры Петрасян, Бацвіннік, Смыслоў, Керэс, Штэйн, Спаскі. Сярэбраныя медалі заваявалі шахматысты Югаславіі, бронзавыя — каманда ФРГ.

ДЫНАМАУЦЫ У СЕНЕГАЛЕ

З лікам 4:3 футбалісты мінскага «Дынама» выйгралі свой першы матч у Сенегале ў нацыянальнай зборнай краіны. Газета «Данар матэн» высокая ацэньвае гульню каманды, выдзяляючы майстэрства абаронцаў і вартара Дзенісенкі, які ў многім нагадвае непараўналага Льва Яшына.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 77,
ДОМ ДРУКУ,
РЕДАКЦЫЯ ГАЗЕТЫ «ГОЛАС РАДІМЫ».

МУДРАСЦЬ НАРОДА

Народ заўсёды мудры. Гэтую мудрасць сонечнага і вясліага узбенскага народа не зламлі ні стагоддзі бяспраў, ні набегі заваўнікаў, ні бізуны, ні кулі царскіх сатрапаў. Успыня прыказкі і прымаўкі, любімыя узбенамі, робяцца здабыткам усіх савецкіх людзей. Яны заўсёды зладабяць, у іх востры розум народа, яго аптымізм.

У родным краі
Лепей прахам быць,
Чым на чужыне
Падзішахам быць.

Не, не будзеш ты шчаслівым
анідзе,
Калі ведаеш: народ твой
у бядзе.

Калі сабаруцца людзі,
Стануць моцнымі, як плынь
ракі,
Калі разбрыдуцца людзі,
Пагубляюцца, як ручайкі.

Што б ні рабіў—наперад
пагляды.

Ссячэш чынару — дзесцяць
пасадзі.

Ісціна, няхай і праз гады,
Выплыве на белы свет
заўжды.

Ці мае адзінокі коннік сілу?
Ён нават ў полі не падыме
пылу.

У сваёй віне прызнацца да
канца—
То здольнасць смелага і
мудраца.